

A 81. Szúra.

A szúrának második része (15. — 29. vers) esküvel kezdődik, ami teljesen megfelel a Kelet sajátos modorának. A sémi ember kifogyhatatlan az esküdözésben, legyen akár mohammedán, akár zsidó vagy keresztyén. Hozzátartozik a beszédjéhez, mint az ételhez a fűszer. Az Ó-T-ban nemcsak az izráéliek, de Jahve is gyakorolja ezt a szokást. Majd önmagára (Am 6₈), majd szentségére (Am 4₂), majd Jákob büszkeségére (Am 8₄) esküszik, hogy ezt és ezt szándékozik tenni a jövőben. Az Istenség is úgy beszél, mint ahogy földi tisztelői beszélnek. Mt. 5₃₄₋₃₇-ből ismeretes, hogy mily esküformulák járták a Jézus korabeli zsidóságnál. Jézus eltiltja a folytonos esküdözést ép úgy mint utánna a Jakab levelének szerzője (5₁₂.) és előtte Jézusban Sirach (23₉₋₁₁ 27₁₄). Az arabok se jobbak rokonaiknál. „A régi arabok Istenre és az Istenekre, saját életökre, apáik életére és sok mindenféle egyébre esküsznek, csak nem a szakállukra. Erősítgetésekkel spékelik beszédjüket, amiknek azonban nincsen további jelentőségök.“¹⁾ Mohammed az elődök és társai példáját követi csupán, midőn lépten-nyomon valami esküt vesz szájára. Amire azután hivatkozik, azt igyekszik chaotikus zürzavarban: a napra (91₁), a holdra (91₂), az égre (91₅), a földre (91₈), a dicsőséges Koránra (50₁), a Kábára (52₄), a feltámadás napjára (75₁), az önmagát vádló lélekre (75₂), a dagadó tengerre (52₆), a hulló csillagra (53₁), a Sinai hegyére (95₂), a tollra és arra amit írnak (68₁), a duplára és az egyszerűre (89₂), a tanúra és a tanusítotttra (85₃)²⁾ A fenti szúrá-

¹⁾ Wellhausen Reste² 186. old. — A mai mohammedánok Alira vagy Chidre (= Szt. György) vagy valamely szentre szoktak esküdni (Curtiss, Ursemitische Religion im Volksleben des heutigen Orients 1903. 110, 132 old.; egy obscoen esküformulát, mely mohammedánoknál és keresztyéneknél is divatos l. u. o. 118. old.)

²⁾ Egyéb esküformulák a Koránban: a magas tetőre (= ég 52₆), az égre és tornyaira (85₁), a megígért napra (85₂), a hajnalpirra és tíz éjszakára (89₁), az égre és az éjjeli csillagra (86₁; ₁₀), az apára és nemzetjére (90₃), a nappalra (91, 92, 93₁), éjjelre (91₄ 92₁ 93₃), a füge és olajfára (95₁)

ban szintén a természet köréből veszi az eskühöz az anyagot, mint olyan sok egyéb helyen. Először a bolygókat citálja. Ezek a futók, az elbuvók. (15. 16. v.) A planéták végigrohannak pályájukon, „azután elrejtőznek ott, ahol el szoktak rejtőzni“,¹⁾ visszavonulnak oduikba. Az arabbal rokon az izráeli képzet a fényről, erről a finom substantiáról, amely titokzatos helyen lakik, honnan időnként kijő és hová időnként visszatér (Ij. (38_{19.} 20.) A bolygók után a foszladozó éjre²⁾ és a pirkadó hajnalra (17. 18. v.) hivatkozik Mohammed. Említésre méltó, hogy ez utóbbiak hogyan fejezi ki az eredeti. A próféta szószerint azt mondja: a hajnalra, amidőn az mélyet lélegzik. Számunkra a kifejezés érthetetlen, mert a természetet nem figyeljük meg és nem ismerjük kellőképen. „Emberek, kik mindég négy fal között alszanak és ha utaznak is, kocsiba vannak zárva, nem tudják — és talán a mi vidékeinken a jelenség nem is annyira észrevehető — hogy hajnalpirkadáskor gyenge szellő szokott fujdogálni, amely csodálatosan hat az emberre, a tagokat és az érzékeket felvillanyozza. A természet mint az ébredő ember mély lélegzetet látszik venni. Mihelyt a szellő eláll, egyszerre világos van. A karavánok és főleg az indiai bennszülött katonák masirozás közben rendszeren örömrivalgásban törnek ki ilyenkor.“³⁾

A rendkívüli esküvel Mohammed valami rendkívülit kíván bizonyítani. Ha már nem hisznek az ő szavának a megkeményedett szívű mekkaiak, higgyenek legalább azoknak az illustis tanuknak, akikre hivatkozik. A bolygók, az éj és a hajnal igazolják, hogy az ő beszéde túlvilágról származó beszéd. Isten kirendelte őt, hogy intse a világot és azt, amit szólnia kell, esetről-esetre a szájába adja. Nem úgy, mint Jahve Jeremiással tette (Jer. 1_{9.}), hanem egy megbízottja útján. Mohammed hite szerint Isten nem érintkezik közvetlenül a világgal. Közte és az emberek között az összeköttetést a közléplények tartják fenn. Így van a prófétával is, ki szintén csak közönséges ember. Ha Isten a világnak valamit tudtára akar adni, megmondja egyik égi szolgájának és az elviszi azt a prófétához. Ez az a követ, a kiről a 81. szúra részletesen nyilatkozik.

¹⁾ Dzsalsal-ad-din.

²⁾ A fordítók többsége a „kezdődő“ és nem a „foszladozó“ éjszakára esketteti a prófétát. Az eredetiben használt szó mind a kettőt jelentheti: tenebrescere coepit nox, aliis: evanescere tenebris fugatis. Ki ez utóbbi értelmet választja 81_{1.}-ben, az az eskübe a jelenségek egymásutánjának megfelelő rendet visz be: az éjszaka a futó bolygókkal, a bolygók elhalványodnak, az éj kezd oszlani, megvirrad.

³⁾ Sprenger I. 311. old. jegyz.

Nem kerülheti el a figyelmet, hogy nem nevezi őt név szerint, hanem csak jelzőkben beszél róla. Nemes követnek mondja, kinek nagy a hatalma, nagy az értéke és tekintélye Istennél a mennyei trón¹⁾ uránál; szavában feltétlenül lehet bízni; az angyalok szolgálattételre neki alá vannak rendelve. (19—21. v.) A mekkaiszúrákban mindenütt csak ily határozatlan formákban szól Mohammed az ő túlvilági társáról (53, 26₁₉₃ 16₁₀₄.) Ugy lát-szik ez időben nincs még teljesen tisztában azzal, hogy kivel van dolga. De a használt kifejezésekből világos, hogy a mennyei seregek egyik legkiválóbb tagjára gondolt. A medinai periodusban már többet tud, ismeri és megmondja ne-vét a nemes követnek, aki őt állandóan látogatja. Ez Dzsibiril, az Ó- és Újtestamentomnak Gabrielje (Dán 8₁₆ 9₂₁ Luk. 1₁₉₋₂₆), az arkangyal. Az angyalokról, seregeikről, a seregek beosztásáról, az egyes angyalok rendeltetéséről szóló képzete-k Mohammednél idegen eredetűek. Az arab próféta a zsi-dóknál járt iskolába, kik az exilium óta valószínűleg persa hatás alatt a szertelenségig kifejlesztették az angelológiát. Onnan jutottak a képzetekkel együtt még a nevek is először a keresztyénségbe, azután az iszlámba. A pogány arab előtt ismeretlenek voltak az angyalok, ő csak a dzsinnekről tudott. Mohammed mióta felismerte az igazságot, hallani sem akar ezekről. Legkevésbé arról, hogy ő is összeköttetésben áll velők, hogy belőle is egy daemon szól, mint akármelyik jósból vagy költőből. „Társatokat ne hidd dzsinntől megszálltnak“ (22. v.) — így fordul rögtön a nemes követről mondottak után a mek-kaiakhoz, megismételve az oly sokszor megismételtet. Egyut-tal új bizonyítékot hoz fel maga mellett : saját szemével látta egyszer az isteni kijelentés közvetítőjét a nyílt horizonton. (23. v.) E látományt itt csak érinti, bővebben az 53. szúrában írja le azt.

Kioktatta őt erről²⁾ a nagy hatalommal felruházott, erővel megáldott. Felszállt ugyanis és az ég legmagasabb pontján volt,

¹⁾ „Isten trónusa nagy szerepet játszik a Koránban; az arab kifejezés: ars. Földi trónusról is használják. Egy keleti trónus úgy néz ki, mint egy 1 láb magas, körülbelül 6 láb hosszú és 5 láb széles asztal, három oldalt alacsony karfával, amelyen selyemmel vagy atlaszszal bevont, arannyal díszített matrác nyugszik és több nagy párna. Csaknem a szoba közepén áll, a fal mentén pedig divánok vannak elhelyezve. Előkelő fejedelmek trónusa felett valószínűleg baldachin volt kifeszítve . . . Istent a Korán igen sok helyen a fenséges trón urának nevezi (81₃₀ 85₁₆ 43_{9a}). A trónt angyalok hordják és Istent dicsőítve körülveszik. A teremtés előtt Isten trónusa a víz felett lebegett és miután Isten 6 nap alatt elvégezte a teremtést felült a trónra. Az arab theologusok a trónusnak meszeszerű leírását költötték és sokan mint értelmes lényt tüntetik fel azt“. Sprenger II. 236.

²⁾ Mohammedet a koránról.

azután közeledett és leereszkedett,
két nyíllövésnyire volt csak vagy még közelebb
és kijelentette szolgájának azt, amit kijelentett.
Látományát nem maga eszelte ki.
Azt amit maga látott, el akarjátok tőle vitatni?“

Egy másik visióját 53₁₃₋₁₈-ban mondja el. Ez az érzéki tapasztalat ő számára döntő erejű bizonyíték, amelylyel szemben végre a hitetlenek kételkedésének is el kell némulnia.¹⁾ Amellett biztosítja Mohammed hallgatóit, hogy ő mindent, amit kinyilatkoztatásképen kap őszintén és hiven közöl velök. Nem hallgat el belőle semmit, úgy adja tovább, amint ő maga nyeri²⁾. A híven reprodukált közleményből azután mindenki maga meggyőződhetik, hogy „nem az átkozott sátánnak³⁾ szava ez“. (25. v.) Mohammed itt a sátán kifejezést használja, a mi az ő szájában ugyanaz mint a dzsinn. A 25. v. tehát lényegében ugyanazt mondja, amit már a 22. v. mondott. Micsoda gondolat is azt vélni (26. v.), hogy a sátánok és dzsinnek olyan beszédek tudnának közölni, amelyeneket ő ad elő? Mert mi az ő beszéde? Nem vers, nem varázsige, nem jóslat, aminőt a sáirok és káhinok szoktak az ő titokzatos társaik segélyével elmondani, hanem nagy intés és figyelmeztetés. (27. v.) Memento a közeledő órára, amelyben Isten megtartja a leszámolást, mindazoknak, akik nemcsak a jelent nézik, hanem a jövővel is törődnek, s akik azt akarják, hogy Isten előtt megállhasanak. (28. v.) „De nem akarjátok — fejezi be a próféta a szúrát, — ha nem akarja Isten, ura a világnak“. E hirtelen fordulattal Mohammed annak adja magyarázatát, hogy miért találkozik az ő prédikálása oly közönyt, mi az oka a mekkaiak visszautasító viselkedésének. A kikhez ő szól, azoknak túlnyomó többsége érzéketlen marad a nagy intés iránt és azt mutatja, hogy nem is akar a javulás útjára térni. Miért van ez? Mert így akarja Isten. Hogy valaki a jó utra térni akarjon, azt Istennek is kell akarnia, különben nem következhetik be. Isten idáig azt akarja, hogy csak kevesen akarják az

¹⁾ Az ó-testamentomi próféták és lépten-nyomon hivatkoznak víziókra. Ezek lényeges kellékei a prófétaágnak Izráelben ép úgy mint Arábiában.

²⁾ Ugy látszik ez az értelme a homályos 24. v. nek, amelynél a szöveg hagyományai is bizonytalan.

³⁾ Régibb és újabb fordítások majd mindig „a megkövezett sátán“-ról beszélnek. A kifejezés onnan ered, mert „a monda szerint a sátán meg akarta akadályozni Abrahámot, hogy fiát feláldozza; Ábrahám akkor kövekkel elűzte őt. Ezért szoktak a mohammedánok a bucsújáráskor bizonyos számú követ dobni, hogy a sátánt elkergessék és Ábrahám tétére emlékezzenek“. (Ullmann der Koran 38. old.) Ma már biztos, hogy a helyes fordítás: „az átkozott sátán“. (l. Sprengert is II. 242).

előtte való megállhatást. A praedestinatio gondolata világosan kiérezhető e szavakból.

A szúrának formája az úgynevezett szadzsz. Emelkedett próza, amelynél a sorok végei nem rímelnek, csak összecsengetnek. Az egyes soroknak hosszúsága nincs szabályhoz kötve. A mekkai szúrákban a rövidség, szaggatottság, élénkség a jellemző, a medinai szúrák lapos és terjengős prózába mennek át. A 81. szúrában háromszor változik a sorvégek assonantiája, amint a fordításból is látható. A két rész, amelyre oszlik, s amelyek nincsenek összefüggésben egymással, bizonyára különböző alkalmakkor keletkezett, de biztosan még Mekkában. Nöldekét¹⁾ a bolygók, az éj és a hajnal említése arra az önkényes ötletre vezeti, hogy a szúrára az inspirációt Mohammed valószínűleg reggeli szürkületkor kapta.

¹⁾ Geschichte des Qorans, Göttingen, 1860. 79. old. jegyz.

Hornyánszky Aladár.